

Izazovi organizovanja i kolektivnog pregovaranja u sektorima nege, administracije i upravljanja otpadom u državama Centralne i Istočne Evrope

BILTEN

BR. 3

Projekat CEECAW je nepokolebljivo posvećen jačanju kolektivnog pregovaranja u sektorima nege, administracije i upravljanja otpadom u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Dok su prethodna izdanja bila fokusirana na nalaze istraživanja i radionice za jačanje kapaciteta, ovo izdanje ističe strukturne i političke prepreke koje onemogućavaju efikasnu primenu člana 4. Direktive (EU) 2022/2041.

Nalazimo se na kritičnoj prekretnici: Sud pravde Evropske unije uskoro treba da donese odluku o Direktivi, nakon što je generalni advokat, 14. januara 2025. godine, izdao svoje mišljenje u kom je preporučio da se Direktiva u celosti poništi. Tačan rok za donošenje odluke ovog Suda nije utvrđen.

U svetlu navedenih događaja, ovaj bilten postavlja sledeća pitanja:

- Koje strukturne barijere i dalje sprečavaju širenje sektorskog kolektivnog pregovaranja?
- Koji su rizici specifični za sektore nege, upravljanja otpadom i administracije u zemljama CEE?
- I možda najvažnije pitanje: koji uslovi moraju biti ispunjeni da bi Direktiva postala pravi pokretač društvenih promena umesto propuštene prilike?

Ovo izdanje ne obećava laka rešenja, već poziva na razmišljanje o dosadašnjim iskustvima i ukazuje na potrebu za hrabrom, zajedničkom akcijom evropskih institucija, nacionalnih vlada i sindikata, kako bi se premostio jaz između pravne obaveze i stvarnog uticaja.

Pored toga, Bilten broj 3 donosi i pregled ključnih dešavanja u okviru CEECAW projekta, uključujući:

- (A)** Objavljivanje četiri dokumenta javnih politika sa praktičnim preporukama za primenu člana 4. Direktive.
- (B)** Naučne seminare održane tokom 2025. godine.
- (C)** Objavljivanje četiri video zapisa.

Prethodni bilteni CEECAW projekta (prvi i drugi) mogu se pronaći [ovde](#)

Fokus politike: Rizik od gubitka zamaha

Nažalost, malo je razloga za optimizam. Ovim se dodatno ističe neophodnost projekata kao što je CEECAW. U mnogim zemljama Centralne i Istočne Evrope vlade koriste čekanje presude Suda pravde EU kao izgovor za inertnost (Litvanija je mogući izuzetak).

Član 4. Direktive o minimalnim zaradama bio je dočekan kao prekretnica i dugo iščekivano priznanje potrebe za jačanjem kolektivnog pregovaranja širom EU. Ipak, gotovo dve godine nakon njenog usvajanja, početni entuzijazam već opada. Nekoliko država članica nije čak ni započelo izradu nacionalnih akcionih planova, iako su na to pravno obavezane. U Centralnoj i Istočnoj Evropi ova kašnjenja neretko prate i ograničene konsultacije, nedostatak transparentnosti, pa čak i otvoreni otpor. Mađarska, Češka i Poljska, na primer, nisu preduzele nikakve bitne korake ka sprovođenju člana 4. na način koji bi zaista osnažio radnike ili sindikate.

Čak i u zemljama gde akcioni planovi postoje, raste zabrinutost u vezi sa „lažnim usklađivanjem“ - ispunjavanjem zakonskih zahteva, ali uz ignorisanje strukturnih problema kao što su urušavanje sektorskog pregovaranja, nedovoljna sindikalna prava i sve manja pokrivenost kolektivnim ugovorima.

Da bi proces bio delotvoran i da bi se zaista povećao broj radnika obuhvaćenih kolektivnim ugovorima, Komisija bi trebalo da uspostavi jasne kriterijume za ocenu nacionalnih akcionih planova, što bi joj omogućilo da, u skladu sa Direktivom, svake dve godine podnese sadržajan izveštaj Evropskom parlamentu i Savetu.

Gledajući unapred: Šta bi bila stvarna promena?

Šta bi zapravo bilo potrebno da se kolektivno pregovaranje u Centralnoj i Istočnoj Evropi revitalizuje van okvira konferencija, konsultacija i formalnog usklađivanja?

Jedno je jasno: nijedno tehničko rešenje neće doneti rezultate bez političke volje. Međutim, politička volja ne nastaje spontano. Ona se mora graditi, zahtevati i za nju se treba izboriti, kako na nacionalnom, tako i na nivou EU. To, s druge strane, zahteva redefinisane kolektivnog pregovaranja: ono nije relikv prošlosti, već strateški instrument za upravljanje tranzicijama, osiguranje pravičnosti i obnovu poverenja u demokratiju.

Stvarna promena bi značila tretiranje sindikata kao partnera, a ne kao prepreka u reformama javnog sektora i zelenim tranzicijama. Ona bi podrazumevala uspostavljanje mehanizama za proširenje primene kolektivnih ugovora, posebno u fragmentisanim ili eksternalizovanim sektorima. Takođe bi zahtevala ulaganje ne samo u izradu pravnih okvira, već i u prikupljanje i obradu podataka, sprovođenje i jačanje kapaciteta za organizovanje. Najvažnije od svega, stvarna promena bi značila uključivanje kolektivnog pregovaranja u šire ciljeve EU: od klimatske otpornosti, preko digitalne pravde, do rodne ravnopravnosti.

Dokumenta javnih politika

Jedan od glavnih ishoda CEECAW projekta je pokušaj da se identifikuju pravci delovanja za jačanje kolektivnog pregovaranja u Evropskoj uniji, naročito u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Stručnjaci iz Instituta za javne poslove, u konsultaciji sa Evropskom federacijom sindikata javnih službi (EPSU), izradili su četiri dokumenta javnih politika za analizirane sektore: sektor nege, administraciju i upravljanje otpadom, kao i međusektorske preporuke.

Naslov: *Tračak nade ili spomenik očekivanom kolapsu? Kako Direktiva EU o adekvatnim minimalnim zaradama može pomoći u oživljavanju kolektivnog pregovaranja u Centralnoj i Istočnoj Evropi*

Autor: Sławomir Adamczyk

Rezime:

Ovaj dokument javne politike istražuje da li član 4. Direktive (EU) 2022/2041 može postati stvarna prekretnica u obnovi sistema kolektivnog pregovaranja u Centralnoj i Istočnoj Evropi (CEE), ili će ostati samo simboličan gest. U dokumentu se naglašava da, uprkos formalnim pravnim okvirima, kolektivno pregovaranje u regionu i dalje ostaje fragmentisano, marginalizovano i često svedeno na nivo pojedinačnih kompanija. Sindikati se suočavaju sa brojnim izazovima: organizacionom fragmentacijom, izostankom podrške države, dominacijom multinacionalnih kompanija i nedostatkom povezanosti sa mladima u prekarnom radu.

Dokument nudi detaljan skup preporuka sindikatima: jačanje interne koordinacije, izgradnja kapaciteta za pregovaranje, angažovanje mladih generacija i uključivanje nekonvencionalnih radnika u strukture pregovaranja. Takođe, u dokumentu su predložene strategije za prevazilaženje otpora poslodavaca putem uvođenja sektorskih ugovora, sistema podsticaja (npr. prioritetni tretman u javnim nabavkama) i zajedničkih promotivnih kampanja koje bi kolektivno pregovaranje prikazale kao savremeni instrument, usmeren ka budućnosti.

Na institucionalnom planu, dokument poziva na konkretniju saradnju sa javnim vlastima, uključujući praćenje i zajedničko kreiranje akcionih planova na osnovu člana 4, uvođenje pravnih garancija za socijalne partnere, efikasniju primenu radnog prava i proširivanje kolektivnog pregovaranja u javnom sektoru. Dokument je karakterističan po tome što ne sadrži direktne preporuke za sindikate na nivou EU; umesto toga, poziva na povratak strateškoj viziji iznetoj na Kongresu ETUC-a u Helsinkiju 1999. godine i na obnovu mape puta za izgradnju evropskog sistema industrijskih odnosa.

→ [Link](#)

Naslov: *Vreme je za brigu o nezi: Ka boljim uslovima rada i delotvornom socijalnom dijalogu u Centralnoj i Istočnoj Evropi*

Autor: Maciej Pańków

Rezime:

Ovaj dokument javne politike bavi se hitnom potrebom za jačanjem socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja u sektoru nege na teritoriji Centralne i Istočne Evrope (CEE), sa posebnim naglaskom na sektor dugoročne nege (LTC), rano obrazovanje i negu dece (ECEC) i centre socijalne pomoći (SAC). Na osnovu obavljenih intervjuja i sekundarne analize u 12 zemalja, dokument identifikuje strukturno nedovoljno finansiranje, niske zarade, nedostatak zaposlenih i pogoršavanje radnih uslova kao široko rasprostranjene i duboko ukorenjene probleme. Ove probleme dodatno pogoršava slabo sindikalno udruživanje, nedovoljna pokrivenost kolektivnim ugovorima i izostanak javnog priznanja za rad profesionalaca u sektoru nege.

Dokument sadrži konkretne preporuke za nacionalne i evropske sindikate. Na nacionalnom nivou, prioritetima se smatraju jačanje sektorskih struktura, povećanje sindikalnog članstva, ulaganje u lokalno rukovodstvo i promociju javnog zagovaranja za bolje finansiranje i veće priznanje rada u sektoru nege. Sindikati se takođe podstiču da strateški odgovore na političke promene, kao što su deinstitutionalizacija i migracije, dok aktivno učestvuju u suštinskoj implementaciji člana 4. Direktive 2022/2041.

Na evropskom nivou, federacije se podstiču da nastave sa razvojem regionalnog umrežavanja, da zagovaraju formiranje snažnog pravnog i finansijskog okvira za sektor nege i da podrže EPSU – Social Employers okvir za delovanje (EPSU-Social Employers Framework of Action) koji je usmeren na zadržavanje i zapošljavanje radnika. Od socijalnih partnera na evropskom nivou zahteva se i da sarađuju na unapređivanju ugleda sektora kao kvalitetnog poslodavca, posebno u kontekstu javnih službi. Dokument naglašava činjenicu da su povećanje zarada i poboljšanje radnih uslova u sektoru nege od suštinske važnosti, ne samo za same radnike, već i za obezbeđivanje dostupnih i kvalitetnih usluga u društvima koja su sve starija i prolaze kroz transformaciju.

 [Link](#)

Naslov: *Pregovaranje o budućnosti javne administracije: Strategije sindikata za Centralnu i Istočnu Evropu*

Autor: Jan Czarzasty

Rezime:

Ovaj dokument javne politike bavi se izazovima sa kojima se suočavaju zaposleni u centralnoj javnoj upravi (CPA) u Centralnoj i Istočnoj Evropi i predlaže strategije za revitalizaciju kolektivnog pregovaranja i unapređenje uslova rada. Na osnovu detaljnog istraživanja i intervjua obavljenih u 12 zemalja, studija identifikuje nedovoljno finansiranje, manjak zaposlenih, starenje radne snage, politizaciju i ograničenja prava na kolektivno delovanje kao ključne probleme. Uprkos relativno snažnom, potencijalnom pravu na veto radnika u sektoru CPA (koji pružaju osnovne usluge), njihova sposobnost da se organizuju i pregovaraju ostaje ograničena pravnim i institucionalnim barijerama.

Dokument preporučuje da se nacionalni sindikati uključe u strategije revitalizacije, da insistiraju na sprovođenju Direktive 2022/2041 (ili nacionalnih alternativa, ukoliko dođe do njenog poništavanja), da se zalažu za ukidanje ograničenja prava na štrajk i kolektivno pregovaranje, kao i da koriste mehanizme poput podnošenja žalbi Evropskom komitetu za socijalna prava. U zemljama gde je moguće proširenje primene kolektivnih ugovora, ovi alati bi trebalo da se aktivno koriste.

Na evropskom nivou, EPSU se ohrabruje da ojača podršku sindikatima u sektoru CPA, da ojača njihovu ulogu u Evropskom odboru za socijalni dijalog za centralne administracije i da podstiče veće učešće poslodavaca putem Evropskog udruženja poslodavaca u javnoj administraciji (EUPAE). I nacionalni i evropski akteri pozivaju se da daju svoj doprinos u pozicioniranju javne uprave kao atraktivnog poslodavca, koja može da posluži kao pozitivan reper za širu ekonomiju. Dokument naglašava da unapređenje industrijskih odnosa u sektoru CPA nije važno samo za radnike, već i za funkcionisanje i legitimitet javnih institucija u zemljama CEE.

 [Link](#)

Naslov: *Zeleni rad, glas koji se ne čuje: Zašto kolektivno pregovaranje mora biti temelj cirkularne ekonomije EU*

Autor: Barbara Surdykowska

Rezime:

Ovaj dokument javne politike naglašava potrebu za jačanjem kolektivnog pregovaranja i zastupljenosti radnika u sektoru upravljanja otpadom, posebno u Centralnoj i Istočnoj Evropi (CEE). Iako su radnici u sektoru upravljanja otpadom od suštinskog značaja za ostvarenje ciljeva cirkularne ekonomije EU, oni uglavnom ostaju nevidljivi u političkim raspravama, nedovoljno plaćeni, nedovoljno zaštićeni i isključeni iz sektorskog socijalnog dijaloga. Sektor karakteriše fragmentisana struktura poslodavaca, niska sindikalna pokrivenost, nesigurni radni uslovi i gotovo potpuni izostanak kolektivnog pregovaranja, naročito u zemljama CEE.

Dokument nudi konkretne preporuke za javne politike na nivou EU, nacionalnom nivou i nivou sindikata. Na nivou EU, ključni prioriteti obuhvataju uvođenje indikatora kvaliteta rada u sistem praćenja cirkularne ekonomije, unapređenje koordinacije između ekoloških politika i politika zapošljavanja, kao i promociju kolektivnih radnih standarda kroz finansiranje i regulativu. Nacionalne vlade pozivaju se da sektor upravljanja otpadom uvrste među prioritete u svojim nacionalnim akcionim planovima u skladu sa članom 4(2) Direktive 2022/2041, da ojačaju strukture sektorskog socijalnog dijaloga i uvedu podsticaje za zaključivanje kolektivnih ugovora.

Sindikatima se preporučuje primena ciljanih strategija organizovanja, jačanje struktura reprezentativnosti i bliža saradnja sa akterima civilnog društva i ekološkim NVO. EPSU se ohrabruje da uspostavi specijalizovanu platformu za radnike u sektoru upravljanja otpadom i da podrži izradu modela akcionih planova na sektorskom nivou. Dokument naglašava da je za izgradnju pravedne i efikasne cirkularne ekonomije neophodno da se radnici u sektoru upravljanja otpadom prepoznaju ne kao sporedni akteri, već kao ključni nosioci zelene tranzicije, dostojni pristojnog rada, vidljivosti i prava na kolektivno pregovaranje.

→ [Link](#)

Naučni seminari

U okviru projekta CEECAW, vođa projekta i partnerske organizacije organizovali su četiri naučna seminara (onlajn).

4. april 2025. *An Uncertain Future of Collective Bargaining in Central and Eastern Europe (Neizvesna budućnost kolektivnog pregovaranja u Centralnoj i Istočnoj Evropi)* → Poljska / FUNDACJA INSTYTUT SPRAW PUBLICZNYCH/

CEECAW SCIENTIFIC SEMINARS

04 APRIL

2:00 PM CET
4:30 PM CET

An Uncertain Future of Collective Bargaining in Central and Eastern European Countries

Funded by the European Union

INSTITUTE OF PUBLIC AFFAIRS

webinarium

19. maj 2025. *Collective Bargaining in Central Public Administration sector of CEE Countries under the shadow of polycrisis (Kolektivno pregovaranje u sektoru centralne javne uprave zemalja CEE u senci polikrize)* → Litvanija / LIETUVOS SOCIALINIŲ MOKSLŲ CENTRAS – LSMC/

CEECAW SCIENTIFIC SEMINARS

19 MAY

2:00 PM CET
4:00 PM CET

Collective Bargaining in Central Public Administration sector of CEE countries under the shadow of polycrisis

Funded by the European Union

INSTITUTE OF PUBLIC AFFAIRS

Lithuanian Centre for Social Sciences

webinarium

11. jun 2025. *Unionised Green jobs and collective bargaining in the waste management sector in the CEE (Sindikalizovani zeleni poslovi i kolektivno pregovaranje u sektoru upravljanja otpadom u zemljama CEE)* → Bugarska /INSTITUTE OF PHILOSOPHY AND SOCIOLOGY – IPS/

CEECAW SCIENTIFIC SEMINARS

11 JUNE

10:00 AM CET
12:15 PM CET

Unionised green jobs and collective bargaining in the waste management sector in the CEE

Funded by the European Union

INSTITUTE OF PUBLIC AFFAIRS

webinarium

23. jun 2025. *A care sector crisis as a turning point: Advancing Collective bargaining (Kriza u sektoru nege kao prelomna tačka: Unapređenje kolektivnog pregovaranja)* → Slovačka / STREDOEUROPSKY INSTITUTE PRE VYSKUM PRACE - CENTRAL EUROPEAN LABOR STUDIES INSTITUTE (CELSI)/

CEECAW SCIENTIFIC SEMINARS

23 JUNE

2:00 PM CET
4:00 PM CET

The Care Sector Crisis as a Turning Point: Advancing Collective Bargaining

Funded by the European Union

CELSI Central European Labour Studies Institute

INSTITUTE OF PUBLIC AFFAIRS

webinarium

Fokus po sektorima: Sa kakvim se rizicima radnici suočavaju danas?

Dok politička rasprava stagnira, radnici u najvažnijim javnim sektorima i dalje trpe sve veće pritiske: od nedovoljnog finansiranja i manjka zaposlenih do dugotrajnog strukturnog zanemari- vanja. U nastavku je pregled sektorskih rizika koji su se najjasnije izdvojili kroz naše radionice i istraživanja.

Sektor nege

- Hronični nedostatak zaposlenih i starenje radne snage ugrožavaju i kvalitet usluga i zdravlje radnika.
- Feminizacija radne snage često se preklapa sa niskim zaradama, slabom sindikalnom zastupljenošću i visokim rizikom od nasilja trećih lica.
- Procesi eksternalizacije i privatizacije se ubrzavaju, često bez adekvatne zaštite radnih uslova ili sindikalnih prava.
- I pored velikih izazova, radnici u sektoru nege ostaju nedovoljno zastupljeni u nacionalnim strategijama i sindikalnim strukturama.

Administracija

- Vlade nastavljaju da prebacuju odgovornost na radnike u prvoj liniji, bez adekvatnih resursa, obuke ili pravne jasnoće.
- Stagnacija zarada i rigidna hijerarhija odvrćaju mlade od karijere u javnoj službi.
- Brojne javne uprave i dalje u potpunosti ostaju izvan obuhvata kolektivnog pregovaranja.
- Strukturne reforme, kao što je digitalizacija, često se sprovode bez adekvatnog dijaloga ili bez procene njihovog uticaja na radne uslove.

Upravljanje otpadom

- Zelena tranzicija stvara pritisak na postupak modernizacije, ali se radnici i sindikati često ne uključuju u proces planiranja.
- Rizici po zdravlje i bezbednost ostaju visoki, naročito zbog nedovoljnih ulaganja u zaštitnu opremu i neregulisanih lanaca podugovarača.
- Kako „smeđa“ radna mesta nestaju, sindikati su prinuđeni da ulože dodatne napore da organizuju „zelene“ radnike, posebno u novim ili hibridnim poslovima povezanim sa sistemima cirkularne ekonomije.
- U mnogim zemljama CEE sindikalna prisutnost u ovom sektoru je alarmantno niska, zbog čega je sve veći broj radnika ostavljen bez zaštite, bez glasa ili bez pregovaračkih struktura.
- Sektor upravljanja otpadom je jedini od tri sektora bez specijalizovanog odbora za socijalni dijalog na nivou EU.

Tematski video zapisi

U okviru projekta pripremljena su četiri video zapisa (sa titlovima na svim jezicima projekta) koji se fokusiraju na izazove u razvoju kolektivnog pregovaranja, kao i na specifične izazove sa kojima se suočava svaki od tri sektora.

U video zapisima učestvuju predstavnici Instituta za javne poslove (ISP), partnerskih organizacija u projektu CEECAW i EPSU.

Glavni izazovi u sektoru nege

Glavni izazovi za centralnu javnu upravu u Evropi

Glavni izazovi u upravljanju otpadom u Evropi

Kolektivno pregovaranje u Evropi

Studije o kolektivnom pregovaranju u Evropi

Iza nas je produktivna sezona u pogledu novih istraživanja o kolektivnom pregovaranju u Evropi. Od strategija za skraćanje radnog vremena do balansiranja složenih odnosa između javnih nabavki i radnih standarda, nekoliko skorašnjih publikacija oslikava i potencijal i zamke postojećih okvira. U nastavku izdvajamo nekoliko naslova koje obavezno treba pročitati, jer nude neprocenjive uvide, studije slučaja, ali i neprijatna pitanja za sindikate, javne vlasti i kreatore politika.

U fokusu: Nova ETUC studija o skraćanju radnog vremena

Da li je skraćanje radnog vremena stvarna promena ili samo parola?

Evropska konfederacija sindikata objavila je temeljnu studiju o skraćanju radnog vremena putem kolektivnih ugovora širom Evrope (ETUC, 2025). Na osnovu 119 ugovora koji uključuju **smanjenje radnih sati bez smanjenja zarada**, izveštaj otkriva ideju koja je **fragmentisana, oprezna i često ograničenog dometa**.

„Ideja o skraćanju radnog vremena dobija na zamahu, ali u praksi većina ugovora ostaje ograničena na određene grupe radnika ili radna mesta, umesto da pokreće sistemске promene.”

Ključni nalazi:

- Svi analizirani kolektivni ugovori podrazumevaju **smanjenje radnog vremena bez smanjenja zarada**, ali njihov obim i pokrivenost njima znatno variraju.
- **83% ugovora** fokusira se na smanjenje nedeljnog fonda sati (obično za 1–3 sata), najčešće uvedeno postepeno.
- Većina ugovora **cilja određene grupe**: radnike u smenama, starije zaposlene ili one na rizičnim poslovima – retko cele sektore ili profesionalne kategorije.
- **Sektori kao što su nega, upravljanje otpadom, transport i industrijska proizvodnja** ostaju nedovoljno zastupljeni, uprkos velikim opterećenjima zaposlenih i manjku radne snage.
- U mnogim slučajevima, skraćanje radnog vremena deo je **šireg paketa** koji uključuje povećanje zarada, dodatne slobodne dane ili poboljšane mere za dobrobit radnika.
- Poslodavci sve češće vide kraće radne nedelje kao **alat za regrutaciju i zadržavanje** zaposlenih, uz zdravstvene benefite i motivaciju zaposlenih.
- Izveštaj uključuje i praktične **strategije za pregovaranje**, naglašavajući značaj pripreme, dugoročnog planiranja i procene uticaja.

Šta još nudi izveštaj?

- Tipologiju strategija skraćanja radnog vremena u Evropi – od simboličnih do suštinskih.
- Detaljne studije slučaja iz Belgije, Škotske, Švedske, Nemačke i Italije (npr. Lamborghini, IG Metall, PCS).
- Uvid u to kako se skraćanje radnog vremena prepliće sa rodnom ravnopravnošću, bezbednošću na radu, produktivnošću, kao i zelenom i digitalnom tranzicijom.
- Razmišljanja o **pravnim i političkim preprekama**, uključujući ograničene nadležnosti EU i nacionalne zakonodavne barijere.

Pytania, które warto zadać:

- Može li skraćanje radnog vremena postati univerzalno pravo koje neće pritom produžiti klasne ili sektorske nejednakosti?
- Da li zaista vraćamo vreme sebi ili samo kompresujemo posao u manji broj sati?
- Zašto su sektori kojima je najpotrebnija vremenska pravda – poput nege, obrazovanja i upravljanja otpadom – odsutni iz ovih pregovora??

U fokusu: Kolektivno pregovaranje i javne nabavke u Francuskoj

Da li javne nabavke mogu da podrže kolektivno pregovaranje ili ga potkopavaju?

Ova ETUC studija slučaja iz 2025. godine istražuje kako praksa javnih nabavki u Francuskoj utiče na kolektivno pregovaranje. Francuska se izdvaja u evropskom pejzažu kao zemlja sa **snažnim sektorskim kolektivnim pregovaranjem** i **aktivnom upotrebom javnih nabavki u socijalne svrhe**. Ipak, studija otkriva ključne **tenzije između tržišno usmerenog pristupa javnim nabavkama i prava radnika**.

„Francuska ima dobro razvijen sistem kolektivnog pregovaranja. Međutim, prakse javnih nabavki često se ne usklađuju s njim, stvarajući rizike od socijalnog dampinga i fragmentacije.”

Ključni nalazi:

- **Javne nabavke čine oko 10% BDP-a Francuske**, zbog čega su važan potencijalni alat za promociju dostojanstvenog rada.
- Iako francusko zakonodavstvo omogućava **socijalne klauzule** u javnim ugovorima (npr. obavezu poštovanja kolektivnih ugovora), njihova stvarna primena je **nedosledna i često slaba**.
- Sve je veći jaz između **ugovarača i sistema industrijskih odnosa**. Mnogi javni naručioci nisu upoznati sa radnim pravom ili se ne osećaju dovoljno sigurnim da sprovedu njegove odredbe.
- **Kolektivni ugovori nisu automatski obavezujući** u javnim tenderima, osim ako nisu izričito uključeni ili zahtevani shodno nacionalnim pravilima.
- **Decentralizacija javnih nabavki** (na opštine, regione i agencije) dovodi do **velike raznolikosti u praksama** i često slabi koordinisano sprovođenje radnih standarda.
- Javnim nabavkama i dalje prvenstveno upravljaju kriterijumi **cene i efikasnosti**, posebno pod pritiskom mera štednje, uprkos postojećim pravnim instrumentima koji omogućavaju ostvarenje socijalnih ciljeva.

Šta još izveštaj naglašava?

- **Primeri dobre prakse:** npr. lokalne vlasti koje uključuju klauzule o kolektivnim ugovorima; saradnja sindikata i javnih naručilaca.
- Analiza kako javne nabavke mogu podržati ili zaobići postojeće sektorske ugovore.
- Diskusija o **regulatornim nedoslednostima** i kontradikcijama između tržišnih pravila EU i nacionalnih socijalnih ciljeva.
- Razmišljanja o riziku **socijalne fragmentacije**: konkurencija među pružaocima usluga vodi ka pritisku na pogoršanje radnih uslova.

Pitanja koja treba postaviti:

- Može li javna nabavka zaista podržati dostojanstven rad ili nagrađuje najnižeg ponuđača na teret prava radnika?
- Kako javne vlasti mogu dobiti podršku da efikasnije sprovode kolektivne ugovore?
- Da li pravila EU o javnim nabavkama treba reformisati kako bi se bolje zaštitili sistemi sektorskog pregovaranja?

U fokusu: Kolektivno pregovaranje i javne nabavke u Nemačkoj

Da li nemačka federalna struktura jača ili potkopava kolektivno pregovaranje kroz javne nabavke?

Ova ETUC studija slučaja iz 2025. godine ispituje način na koji javne nabavke utiču na kolektivno pregovaranje u Nemačkoj. Nemački sistem industrijskih odnosa zasniva se na sektorskom pregovaranju i dualnoj strukturi zajedničkog odlučivanja, ali njegov fragmentisani federalni okvir stvara velike izazove za korišćenje javnih nabavki kao instrumenta za promociju dostojanstvenog rada.

„Nemačka ima uspostavljene pravne mehanizme za povezivanje javnih ugovora sa kolektivnim ugovorima, ali njihova fragmentisana i opcionalna priroda ograničava njihovu efikasnost.”

Ključni nalazi:

- **Nemačka godišnje troši 500 milijardi evra** na javne nabavke (preko 13% BDP-a), ali **ne postoji jedinstven nacionalni okvir** koji bi obavezivao na poštovanje kolektivnih ugovora.
- Od **2000-ih, zakoni o javnim nabavkama su decentralizovani**, pri čemu je svaka od 16 pokrajina razvila sopstvena pravila.
- Pojedine pokrajine su uvele „**Tariftreuegesetze**” (zakone koji zahtevaju od izvođača da poštuju sektorske kolektivne ugovore), dok druge **nemaju takve zahteve**.
- Savezna vlada sama po sebi **ne zahteva sistematski usklađivanje** sa kolektivnim ugovorima u tenderima na saveznom nivou.
- Ovako fragmentisani pravni pejzaž dovodi do **nejednakog tretmana**, regulatornih propisa i neefikasne primene, posebno u međuregionalnim ugovorima.
- Nemački sindikati **nisu sistematski uključeni** u procese javnih nabavki, za razliku od svoje snažne uloge u kolektivnom pregovaranju i zajedničkom odlučivanju.

Šta još izveštaj ističe?

- Primere **dobre prakse na nivou pojedinih pokrajina** (npr. Berlin, Bremen, Severna Rajna-Vestfalija), gde javni ugovori promovišu pravičnu zaradu i pokrivenost kolektivnim ugovorima.
- Analizu pravne i institucionalne fragmentacije – i rizik da **konkurencija u javnim nabavkama potkopa standarde dogovorene kolektivnim ugovorima**.
- Razmišljanja o ograničenjima dobrovoljnih i decentralizovanih modela u zaštiti radnih prava u okviru federalnog sistema.

Pitanja koja treba postaviti:

- Može li fragmentisani federalni sistem pružiti doslednu podršku kolektivnom pregovaranju kroz javne nabavke?
- Da li Nemačka mora da krene ka jedinstvenom nacionalnom zakonu o javnim nabavkama na osnovu kog bi se sprovodili sektorski standardi?
- Kako sindikati mogu dobiti veću ulogu u oblikovanju odluka o javnim nabavkama koje utiču na radne uslove?

Završni korak

Završni događaj projekta CEECAW biće Okrugli sto socijalnih partnera koji organizuje EPSU u Briselu 15. oktobra 2025. godine. Tokom ovog događaja biće predstavljeni glavni nalazi naše uporedne studije koja obuhvata 12 zemalja Centralne i Istočne Evrope i, pre svega, diskutovace se o preporukama i akcionom planu za budućnost, kako bi se revitalizovalo kolektivno pregovaranje u Evropi.

Ovo će biti odlična prilika da se proslavi uspeh projekta!

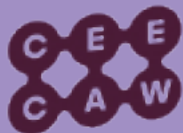
Detalji programa biće objavljeni na veb-stranicama i društvenim mrežama partnerskih organizacija.

Mesto održavanja: Evropska federacija transportnih radnika, Galerie AGORA

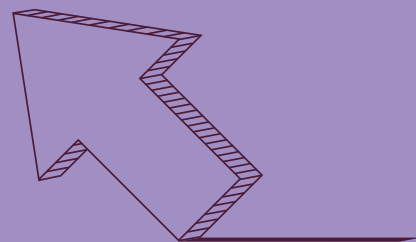
Trajanje: 9:30–17:00 (CET)

Događaj će se prenositi uživo putem društvenih mreža.

Ne propustite ga!

Challenges for Organising and Collective Bargaining in Care, Administration and Waste collection sectors in Central Eastern European Countries

CEECAW partnerstvo:

INSTITUT ZA JAVNE POSLOVE
EVROPSKA FEDERACIJA SINDIKATA JAVNIH SLUŽBI- EPSU
FONDACIJA CENTAR ZA DEMOKRATIJU
LITVANSKI CENTAR ZA DRUSTVENE NAUKE - LSMC
CENTRALNOEVROPSKI INSTITUT ZA STUDIJE RADA - CELSI
INSTITUT ZA FILOZOFIJU I SOCIOLOGIJU - IPS

Trajanje projekta:

novembar 2023 - oktobar 2025

Izvor finansiranja:

Generalni direktorat za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju, Evropska komisija